

Sîreti Sûrette Görmek I-II

Çalıştay Tebliğler Kitabı

I- Kurmaca Dünyada
Hz. Peygamber'i
Yazmak

II- Modern Şiirde
Hz. Peygamber'i
Söylemek

Sîreti Sûrette Görmek I-II
Çalıştay Tebliğler Kitabı

ISBN
978-605-85696-5-2

Bu kitap; Meridyen Destek Derneği, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi ve İstanbul Medeniyet Üniversitesi Edebiyat Fakültesi işbirliği ile 29 Kasım 2017 ve 11 Nisan 2018 tarihlerinde düzenlenen “Sîreti Sûrette Görmek” üst başlıklı çalıştaylarda sunulan tebliğlerin derlenmesiyle oluşturulmuştur. Tebliğlerin içeriğinden yazarları sorumludur.

© Meridyen Destek Derneği | Ekim 2018 - İstanbul

İletişim

Altunizade Mah. Mahir İz Cad. No: 26 Kat: 3 34662
Altunizade, Üsküdar / İstanbul
www.meridyendernegi.org – meridyen@meridyendernegi.org

Kapak Hattı: Ali Toy
Düzeltili: Turgay Bakırtaş
Kitap Tasarımı: Yunus Emre Kaya

Baskı ve Cilt: Seçil Ofset
100. Yıl Mahallesi Matbaacılar Sitesi
4. Cadde No:77 Bağcılar-İstanbul
Tel: 0212 629 06 15
Matbaa Sertifika No: 12068

Düğüm ve Kutsal Çözüm: Hz. Peygamber'in Hayatındaki Düğümlerden Bir Roman Çıkar mı?

Ahmet Murat Özel*

Öykücü değilim ama öykü okuruyum. Çok uzak olmayan bir mesafeden takip etmeye çalıştığım Türk öykü dünyasının temaları, eğilimleri ve ilgilerine dair, ne kadarının olay ve ne kadarının kesit öyküsü olduğuna dair güvenilir rakamlara ulaşabilmiş değilim. Ama John Fitzgerald isimli Amerikalı bir yazar, Amerika'daki öykülerin %90'ının olay ya da düğüm öykülerinden oluştuğunu söylüyor.

Yine Fitzgerald, sözlüklerin düğümü şöyle tanımladıklarını söylüyor: “Bir olay örgüsüne giren ve ana ipliği düğümleyen, bir karakterle ilgili bir ayrıntı ya da durum”. Kendi düğüm tanımı da şu: “Düğüm öyküsü, bir kurmaca çalışmasında gerçek yaşamdakinden daha ilginç ve aynı zamanda okur için inandırıcı olması gereken bir ya da daha fazla düşsel kişinin yaşamındaki bir düğüm için çözümün sunulmasıdır”

Bu tanımın bize haklı bir biçimde söylediği şey, bir olay hikâyesinde bir düğümün, gerçek yaşamdakinden daha ilginç bir şekilde ama aynı zamanda inandırıcı biçimde çözülmesi gerektiğidir.

Gündelik hayatta birçok düğümle karşılaşırız. Yemeğin altı yanar ve o gün misafiriniz vardır. Gece çok geç saatte eve gelirsiniz ve anahtarını kaybettiğinizi fark edersiniz. Son otobüsü kaçırsınız, birini yanlışlıkla ararsınız, işten çıkartılırsınız. Bunların her biri çözülmeyi bekleyen düğümlerdir. Gündelik hayatta bunları her birimiz kendi yöntemlerimizle, çoğu kez de birbirine benzer şekilde çözeriz. Yemeğin altı yandıysa dışarıdan yemek ayarlarsınız, anahtarını kaybettiyseniz 24 saat hizmet

* Dr. Öğr. Üyesi, İbn Haldun Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi.

veren bir çilingir bulmaya çalışırsınız, son otobüs kaçtıysa ve paranız da yoksa bir yakınınızdan sizi almasını rica edersiniz. Ama bu çözümlerin hiçbiri bu işlenmişlikleriyle bir öykü içinde ilgi çekici değil; aksine sıkıcı, klişe, sağduyuya uygun filandır.

Düğümleri Yönetmek

Eğer bir olay öyküsüyle karşı karşıyaysak, ondan beklentimiz, bu düğümlerin çözümlerinde daha yaratıcı, daha özgün olmasıdır. Bu da sayısız ilginç seçeneğin tasarlanması sonucunu doğurur ki edebiyatın serpilip renklendiği sınıra böylece gelmiş oluruz.

Bu düğümlerin hem kurgulanması hem de çözülmesi gerçek bir ustalık ister. Bu düğümler hem ilgi çekici olmalı hem de inandırıcı biçimde çözülmelidir. Buradaki inandırıcılık, bir öykünün kendi iç işleyişindeki tutarlılık anlamına gelir. Fantastik bir öyküde de bu tutarlılık sağlandığında, öykü inandırıcı olmayı sürdürür.

Öykülerdeki düğümlerin iyi çalışması için, tutarlılık anlamındaki inandırıcılık önemli bir unsurdur. Düğümlerin çözülmesiyle ilgili teknik sorunlar da çoğunlukla bu inandırıcılığı sağlamamaktan kaynaklanmaktadır.

Bu düğümlerin ilgi çekici biçimde nasıl kurgulanıp, yine inandırıcı biçimde nasıl çözüleceğine dair yazılmış olan ve öykücü adaylarına yol gösteren bazı metinler var, malum. Bunlara göre, düğümlerin çözülmesinde inandırıcılığı zedeleyen hususlar şunlar:

Düğümleri gündelik hayattakine benzer biçimde lalettayin kurgulamak ve ilk akla gelen yolla çözmek; ki bu yine ilgi çekicilik bahsine dair bir sorundur.

Ana kahramanların dışındaki bir karakterin düğümü çözmesi; bu, inandırıcılık bahsine dair bir sorundur.

Rastlantı sonucu, şans eseri düğümün çözülmesi kolaylığı; bu da yine inandırıcılıkla ilgili bir sorundur.

Şimdi bu rehber kitaplardan birinden iktibasla, bir örnek üzerinden bu maddelelere yakından bakalım: Elimizdeki düğüm, Ali Bey'in, hiç anlamadığı kayıvali-desinin temelli olarak onlara taşınması olsun. Bu düğümü eğer, Ali Bey'e eşine, "Ya ben, ya annen" dedirterek ve sonra da kayıvalidenin başka bir eve taşınmasını sağlayarak çözmüş olsaydık, ilgi çekmeyen, kötü bir yolla çözmüş olacaktık. Ama okur, kahramanların bazı zor açmazlarla karşılaşmasını ve düğümlerin çözümlerinin zor olmalarını bekler. Ya da eğer, Ali Bey'in kayıvalidesi bir arkadaş grubu içinde yaşıtı bir dulla tanışmış ve onunla evlenmeye karar vererek evden ayrılmayı seçmiş olsaydı, bu kez de düğümü ana kahramanların dışındaki biri tarafından, dışarıdan çözdürmüş olacaktık ki bu da düğümün tadını okur açısından kaçırın bir husustur.

Okur, kahramanların sorunlarını yine kendilerinin çözmelerini bekler. Veya buna benzer şekilde, bir rastlantı sonucu düğüm çözülmüş olsaydı ve mesela Ali Bey'in kayınvalidesi market dönüşü bir otobüsün çarpması neticesinde ölmüş olsaydı, bu durum okur açısından yine tatsız ve yavan olacaktı. Okur, zekâsını da tatmin edecek biçimde, karşılaştığı düğümün, öykünün kendi iç dinamikleri eliyle, kahramanların katkılarıyla, yeterince karmaşıklıktan sonra bulunan parlak bir çözüm sayesinde çözümlenmesini beklemektedir.

Buna göre, Hz. Peygamber'in hayatındaki bazı büyük düğümlere yakından bakabiliriz. Bu düğümler acaba onun hayatında nasıl çözülmüşlerdir ve bu çözümler yukarıda özetlediğimiz güncel öykü yaklaşımları açısından ne anlama gelmektedir? Sorumuz, bu düğümlerin birleşerek bir romanı sürükleyen bir mekanizmayı oluşturup oluşturamayacaklarına dair, romanın yapısıyla ilgili bir sorudur.

Bazı Düğümler

Hz. Peygamber ve etrafındaki ilk Müslümanlar, ilk beş sene boyunca Mekkeli müşrikler tarafından çok ağır işkence ve tacizlere muhatap oldular. Bu evrenin bitip, Müslümanların kısmen bir nefes alması ve Mekke kamuoyunda varlık göstermeye başlaması Hz. Ömer'in Müslüman olmasıyla gerçekleşti. Bu sebeple Abdullah b. Mesud, "Ömer'in Müslüman oluşu bir fetih, Medine'ye hicreti bir zafer, hilafeti bir rahmetti" demiştir. Hz. Ömer'in Müslüman olmasına sebep, görünürde kız kardeşinin evinde karşılaştığı Kur'an-ı Kerim ayetleri olsa da, kaynaklar asıl sebep olarak Hz. Peygamber'in onun Müslüman olması için dua etmesini anarlar. Nitekim kaynakların aktardığına göre Hz. Peygamber bu duayı Pazartesi gecesini yapmış ve ertesi gün Hz. Ömer Müslüman olmuştur. Hz. Peygamber ve Müslümanların yaşadıkları sıkıntıların hafiflemesi yolundaki bu önemli aşama ve çözüm, bir duanın yani ilahi-dışsal ve kahramanların maddi etkilerinden bağımsız olan bir müdahalenin sonucunda gerçekleşmiştir.

Esasen Hz. Peygamber'in mucizelerinin tamamı bu türden ilahi ve dışsal müdahaleler anlamına gelir. Mucizenin fantastik kurgu ögesi bir olağanüstü olaydan farkı vardır. Fantastik kurgu ögesi, kurgunun bütününün tutarlılığına katılır. Kurgudaki tutarlılık, fantastik ögeyi inandırıcı kılar. Ya da okur, fantastik kurgunun oluşturduğu paralel akıl yürütme dizgesine gönüllü katılır ve bu fantastik ögeyi yadırgamaz. Böylece diliyle, coğrafyasıyla, topoğrafyasıyla, maneviyatıyla ustaca kurgulanmış ve bu sebeple de benimsenmiş bir orta dünyada, elflerin yadırganmaması da mümkün olur. Ama mucizeler, gündelik hayatın içindeki radikal ilahi müdahaleler olarak, bir tutarlılık iddiasını bozarlar. Mesela peygamberliğin 9. yılında bir gece vakti, müşrikler Hz. Peygamber'den ayı ikiye yarmasını talep etmişlerdir. Bir peygamber-kahraman için bu talep bir krizi, bir düğümü temsil etmelidir. Olay orta dünyada geçmediği için, bu talep "fantastik" kaçmaktadır. Bu talebin ustaca geçiştirilmesi akla

yatkın çözümdür. Ama Hz. Peygamber bu talebi bir mucizeyle cevaplamış, işaretiyle ay ikiye yarılmış, parçalar dağın iki tarafına doğru ayrılmıştır. Düğüm yine hikâyenin kendi iç dinamikleri ve kahramanların birbirlerine karşı aldıkları pozisyonlar yoluyla değil, dışsal-ilahi-mucizevi bir müdahaleyle çözümlenmiştir.

Hz. Peygamber'in hicret gecesi de bir kurgucu açısından cazip bir kriz anlamına gelebilir. Mekkeli müşriklerin ileri gelenlerinden, bir rivayete göre on beş, bir başka rivayete göreyse yüz kadar kişi, Hz. Peygamber'i öldürmek gerektiği üzerinde karar birliğine varmışlardı. On iki kişilik bir suikastçı ekibi bu işle görevlendirilmişti. Hz. Cebrail bu kararı Hz. Peygamber'e bildirdi. Hz. Peygamber, kendi yatağına Hz. Ali'yi yatırarak, o gece kapısının önünde bekleyen suikast timinin aralarından Yasin Suresi'nin ilk 9 ayetini okuyup, yüzlerine toprak serperek geçip gitti. Olağan bir kurgunun izin vermeyeceği bu çözüm de ilahi-dışsal bir müdahaleyle gerçekleşmekte, okura bir düğümün çözümüne katılma hazzı vermemektedir. Bir başka ifadeyle kriz; zekâ ve yaratıcılığın boy gösterdiği bir çözüme değil, zekâ ve yaratıcılığı kategorik olarak boşa çıkartan bir mucizeye yol açmıştır.

Yine Hicret olayı esnasında, bir kurgucu için geliştirilmeye uygun bir takip düğümü vardır. Müdlic kabilesinden Sürâka b. Malik, Hz. Peygamber ve Hz. Ebubekir için konmuş ödülü almak için onları takip etti ve yetiştirdi. Ama yaklaştığında atı tökezledi, ikinci kez yaklaşmaya yeltendiğinde atının ön ayakları kumlara saplandı. Ayakların saplandığı yerden bir duman yükseldi. Bu olağandışılığa şahit olan Sürâka, onların korunmuş olduklarını anladı ve peşlerini bıraktı. Bu kritik düğüm de yine mucizevi bir müdahaleyle çözülmüştür.

Hz. Peygamber'in hayatında buna benzeyen onlarca büyük ve belki yüzlerce küçük olaya şahit oluruz. Her birinin çözülme biçimi de benzerdir. Bir roman bünyesinde, özellikle kadın-erkek ilişkileri açısından elverişli bir düğüm olan İfk hadisesinde Hz. Ayşe'ye dair rahatsız edici bazı suçlamalar söz konusu olduğunda, bu düğüm tarafların duygusal bir mücadele içinde bu krizi aşmaları şeklinde değil, gelen ayetin Hz. Ayşe'yi aklaması neticesinde gerçekleşmiştir. Ya da Hz. Peygamber'in kapısının önüne gelerek yüksek sesle ve onu ismen çağırarak, onu uzun süreli meşgul eden bazı insanları Hz. Peygamber uyarmamış ama ayet gelerek onları bizzat Allah Teâla uyarmıştır. Yani gündelik hayatın doğal akışında yer alabilen daha küçük krizlerde bile ilahi müdahale devreye girmiştir.

Sonuç

En az iki biçimde olmak üzere farklı öyküler kaleme almak mümkün. Ben sadece düğüm ögesini merkeze alarak, Hz. Peygamber'in hayatındaki düğüm niteliği taşıyan olayların nasıl çözüldüklerine bakmayı ve bu çözümlerin bir roman ya da öykü işleyişi bakımından ne kadar edebiyat sayılabileceğini ya da ne ölçüde edebiyat hazzı vereceğini, ya da bir haz veriyorsa bunun edebi olan cinsinden olup olmadığını

sormayı denedim.

Hz. Peygamber'in hayatındaki düğümler, ilahi müdahaleler ve yardımlarla çözülmüştür. Bu durumdan hareketle, onun hayatını "olduğu gibi" anlatan bir metnin bir roman okuma hazzı vermeyeceğini, kutsalın ve ilahi inayetin tezahür ettiği imkânların, vasatların, şartların bir galerisine tanık olma hazzı vereceğini, zaten bir Peygamber'in hayatını okumaktan beklenenin de bu olması gerektiğini söyleyebiliriz.

Bu sebeple, Hz. Peygamber'in hayatının anlatıldığı bir eserin roman olarak kabul edilmesi, bu yapısal etmen sebebiyle mümkün değildir.

Kaynakça

Salih Bolat, *Öykü Yazma Teknikleri*, Varlık Yayınları, İstanbul, 2006.

Kasım Şulul, *Hz. Peygamber Devri Kronolojisi*, İnsan Yayınları, İstanbul, 2013.